

ANALIZA PRODUKCYJNOŚCI GOSPODARSTW EKOLOGICZNYCH W POWIECIE KRAŚNICKIM (WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE)

Streszczenie

Celem pracy była analiza produktywności gospodarstw ekologicznych skupionych na terenie powiatu kraśnickiego (województwo lubelskie), na podstawie badań ankietowych. Wielkość gospodarstw ekologicznych jest zróżnicowana, przeważają gospodarstwa o wielkości od 5 do 10 ha. Produkcja roślinna jest dominującym kierunkiem działalności rolniczej (57%). W wielu gospodarstwach funkcjonuje mieszany typ produkcji (43%). Rolnicy utrzymują zwierzęta gospodarskie ze względu na pozyskanie nawozów naturalnych oraz produktów spożywczych na potrzeby własne i sprzedaż (mleko, jaja, sery). Główną działalnością rolników z terenu powiatu kraśnickiego jest uprawa owoców miękkich oraz zbóż. Ankietowani rolnicy korzystają z dopłat finansowych. Pozyskane fundusze przeznaczają głównie na modernizację gospodarstwa (40%) oraz zakup maszyn rolniczych (36%) i materiału siewnego. Inspiracją do zmiany typu produkcji były dodatkowe środki finansowe płynące z dotacji oraz wizyta u rolnika, który prowadzi ekogospodarstwo i zdrowy styl życia, co jest związane z modą na bycie ekologicznym. Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że produktywność gospodarstw ekologicznych w powiecie kraśnickim jest na wysokim poziomie i jest opłacalna dla rolników oraz korzystna dla środowiska przyrodniczego.

Słowa kluczowe: gospodarstwa ekologiczne; produktywność; analiza ekonomiczna; badania ankietowe; Polska

Wprowadzenie i cel pracy

Rolnictwo ekologiczne to system gospodarowania, który aktywizuje przyrodnicze mechanizmy produkcyjne poprzez stosowanie naturalnych, nieprzetworzonych technologicznie środków, zapewnia w ten sposób trwałą żyzność gleby i zdrowotność zwierząt oraz wysoką jakość biologiczną żywności [6, 7]. Żywność ekologiczna produkowana jest bez użycia nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin z równoczesnym zachowaniem żyzności gleby i bioróżnorodności.

Świadomi konsumenci zainteresowani są ekologicznymi produktami spożywczymi, nie zawierającymi w swoim składzie sztucznych barwników, środków konserwujących. Jednak jakość żywności ekologicznej jest pojęciem rozległym, składa się na nią między innymi bezpieczeństwo żywności, wartość odżywcza, walory smakowe, zapachowe, oznakowanie oraz opakowanie [9, 10].

Celem pracy jest analiza produktywności gospodarstw ekologicznych na terenie powiatu kraśnickiego w województwie lubelskim.

Treść zawarta w pracy pokazuje, w jakim stanie są obecnie gospodarstwa ekologiczne skupione na terenie powiatu kraśnickiego, jakie uprawy przeważają i od czego są one uzależnione, dlaczego rolnicy zmieniają formę gospodarowania, w którym dominuje chemizacja i osiąganie jak największych plonów i zysków, na rzecz rolnictwa ekologicznego.

Material i metody

Pracę wykonano na podstawie anonimowych ankiet rozprawdzonych wśród rolników zamieszkałych na terenie powiatu kraśnickiego, którzy prowadzą gospodarstwa ekologiczne. Dane do ankiety wypełniono według stanu na dzień 31 maja 2010 r. Ankieta zawierała 33 pytania. W pracy przedstawiono wyniki 14 prawidłowo wypełnionych ankiet.

Powiat kraśnicki położony jest w południowo-zachodniej części województwa lubelskiego, na zachodnim Rostoczu [4].

Został utworzony w 1999 r. w ramach reformy administracyjnej. W skład powiatu kraśnickiego wchodzi dziewięć gmin. Powiat kraśnicki ogółem zamieszkuje 100 162 osoby. Na obszarach wiejskich mieszka aż 61 253 osoby (dane z czerwca 2010 r.) [1, 2].

Jakość gleb w powiecie jest dobra. Największą powierzchnię zajmują gleby wytwarzane z lessów. Gleby te zaliczane są do II, III i IV klasy bonitacyjnej i występują głównie w północno-wschodniej części powiatu.

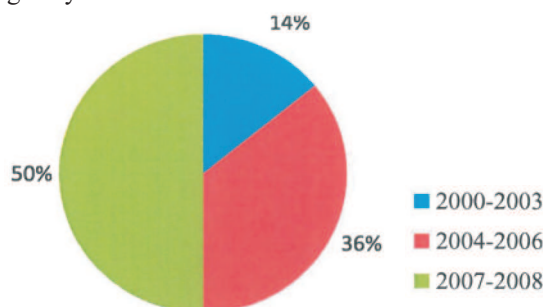
Jakość gleb determinuje w dużym stopniu kierunki upraw roślin i hodowli zwierząt. Rolnictwo w powiecie kraśnickim jest rozdrobnione i mało efektywne. Łącznie funkcjonuje około 15,7 tys. gospodarstw rolnych, z czego prawie 70% to gospodarstwa o wielkości od 1 do 10 ha. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w powiecie wynosi 4,7 ha i znacznie odbiega od średniej notowanej w województwie (6,9 ha). Na terenie powiatu funkcjonuje już spora ilość certyfikowanych gospodarstw (44 gospodarstwa ekologiczne, dane na rok 2009), zajmujących się ekologiczną produkcją żywności, przede wszystkim owoców miękkich (aronii, czarnej porzeczki i malin) [8].

Wyniki badań

Analizując wiek ankietowanych rolników stwierdzono, że największą grupę stanowią rolnicy w wieku od 41 do 50 lat (50%). Druga grupa to osoby w przedziale wiekowym od 31 do 40 lat, stanowi to 29% wszystkich ankietowanych rolników. Rolnicy w wieku do 30 lat, to z kolei 14% rolników. Rolnicy w wieku powyżej 50 lat są najmniejszą grupą osób i jest to pozostałe 7% ankietowanych.

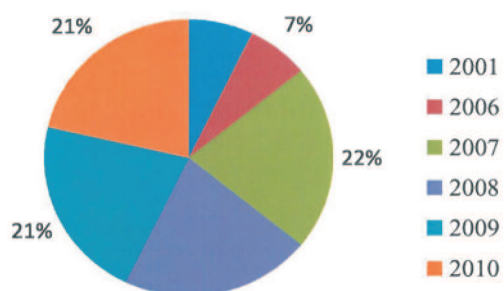
Wśród ankietowanych rolników najliczniejszą grupę stanowią osoby, które posiadają wykształcenie wyższe lub są w trakcie studiów wyższych (36%). Z kolei 28% rolników ma wykształcenie średnie oraz 29% osób ukończyło zasadniczą szkołę zawodową. Tylko 7% ankietowanych rolników posiada wykształcenie podstawowe.

Na rys. 1 przedstawiono, w jakim tempie rozwijało się rolnictwo ekologiczne w latach 2000-2010 na terenie powiatu kraśnickiego. W latach 2000-2003 zostało założonych tylko 14% gospodarstw ekologicznych. Mała liczba tych gospodarstw mogła być spowodowana brakiem skutecznej promocji i powolnym wprowadzaniem tego systemu gospodarowania do Polski oraz początkowymi obawami z tym związanymi. Od roku 2004 nastąpił wzrost gospodarstw ekologicznych. Gospodarstwa ekologiczne założone w latach 2004-2006 stanowiły 36%. Największą ilością powstałych gospodarstw wyróżniały się lata 2007-2008. W tym okresie zostało założonych aż 50% ankietowanych gospodarstw ekologicznych.

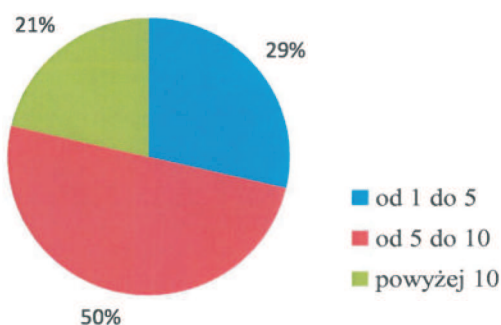

Rys. 1. Rok założenia gospodarstwa ekologicznego
Fig. 1. Year of foundation of an ecological farm

W latach 2007, 2009 oraz 2010 certyfikat gospodarstwa ekologicznego uzyskało po 23% rolników, natomiast w roku 2008 - 15% ankietowanych (rys. 2). Uzyskanie certyfikatu gospodarstwa ekologicznego przez rolnika jest uzależnione od długości okresu przejściowego w poszczególnym gospodarstwie.

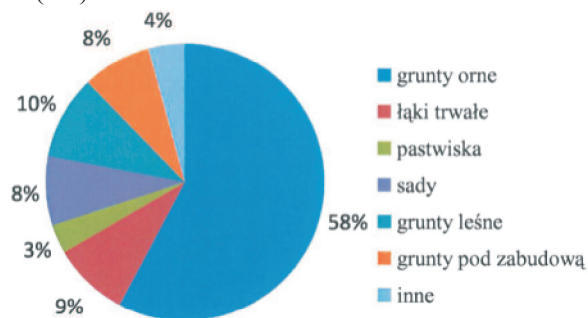
Rys. 2. Uzyskanie certyfikatu gospodarstwa ekologicznego.
Fig. 2. Obtainment of the certificate of an ecological farm

Rys. 3. Całkowita powierzchnia gospodarstwa (ha)
Fig. 3. Total area of the holding (ha)

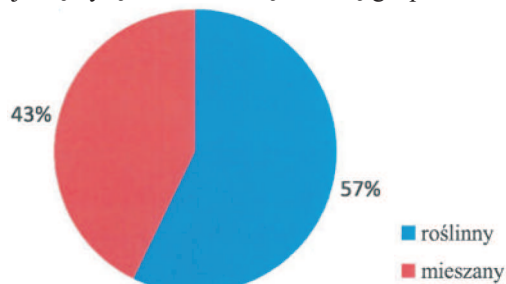
Na rys. 3 przedstawiono wielkość gospodarstw. Dominują gospodarstwa o wielkości od 5 do 10 ha (50% analizowanych wyników). Drugą grupę stanowią gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha. Gospodarstwa o powierzchni powyżej 10 ha są najmniejszą grupą wśród ankietowanych.

Struktura powierzchni gospodarstw ekologicznych w powiecie kraśnickim jest dość zróżnicowana (rys. 4). Największy udział stanowią grunty orne, jest to 58% powierzchni. Na pozostałe 42% składają się grunty leśne (10%), łąki trwałe (9%), sady i grunty pod zabudową (po 8%), pastwiska (3%) oraz inne (4%).

Rys. 4. Struktura powierzchni gospodarstwa
Fig. 4. Surface structure of the holding

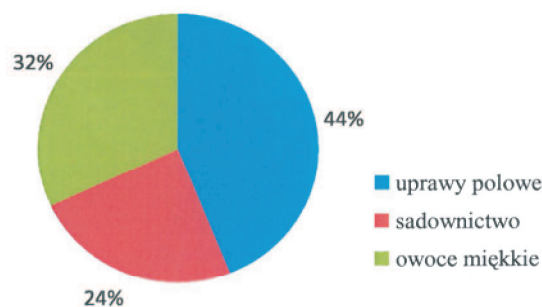
Jak pokazują dane z rys. 5 dominującym kierunkiem produkcji w ankietowanych gospodarstwach ekologicznych jest kierunek roślinny (57%). Produkcją mieszaną (hodowla zwierząt oraz produkcja roślinna) zajmuje się 43% rolników. Żadne z ankietowanych gospodarstw ekologicznych nie zajmuje się wyłącznie hodowlą zwierząt gospodarskich.

Rys. 5. Kierunek produkcji w gospodarstwie ekologicznym
Fig. 5. Type of farming in an ecological farm

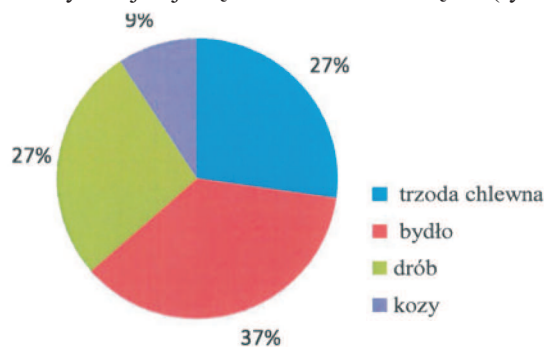
Jak podaje Nachtman [3] w gospodarstwach ekologicznych w Polsce w 2009 r. dominującym kierunkiem była produkcja mieszaną i stanowiła 41,3%. Produkcja roślinna była prowadzona w 22% ankietowanych gospodarstwach ekologicznych, a produkcja zwierzęca w 36%. Wyniki badań własnych i Nachtmana są zbliżone odnośnie wielkości produkcji mieszanej. Różnią się natomiast w odniesieniu do wielkości produkcji zwierzęcej, ponieważ w badaniach własnych w żadnym z ankietowanych gospodarstw ekologicznych nie prowadzono wyłącznie produkcji zwierzęcej.

Udział procentowy poszczególnych upraw roślinnych w gospodarstwach ekologicznych przedstawiono na rys. 6. Dominują uprawy polowe (zboża), które stanowią 46% upraw roślinnych; sadownictwo to 25% upraw, owoce miękkie - 29%.

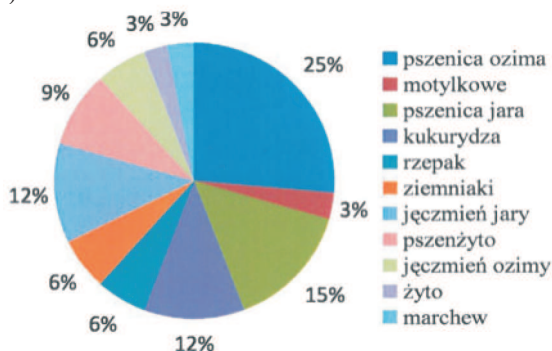
Rys. 6. Główne uprawy roślinne
Fig. 6. Main crops

Spśród ankietowanych rolników 43% odpowiedziało, że prowadzi w swoim gospodarstwie mieszany kierunek produkcji. Przyznali również, że utrzymują zwierzęta w celu pozyskania nawozu naturalnego (obornik) potrzebnego do nawożenia upraw. Największą popularnością cieszy się hodowla bydła, jest to 37% ogólnej hodowli zwierząt gospodarskich, po 27% zajmuje hodowla trzody chlewnej i drobiu. Pozostałe 9% ankietowanych zajmuje się dodatkowo hodowlą kóz (rys. 7).

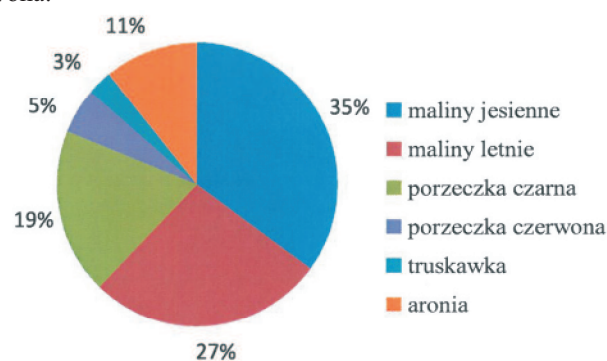
Rys. 7. Chów zwierząt
Fig. 7. Livestock breeding

Struktura upraw na gruntach ornych w gospodarstwach ekologicznych jest bardzo zróżnicowana i stanowi odpowiednio: 26% pszenica ozima, 14% pszenica jara, po 12% kukurydza i jęczmień jary, 9% pszenżyto, po 6% ziemniaki, jęczmień ozimy oraz rzepak, po 3% marchew, żyto i motylkowe (rys. 8).

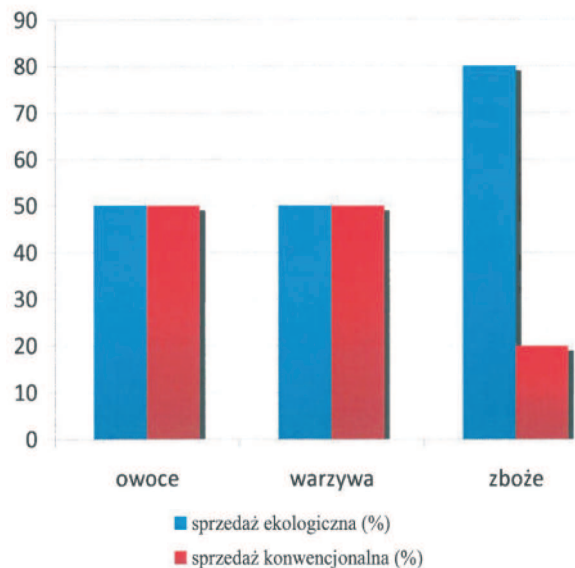
Rys. 8. Struktura upraw na gruntach ornych
Fig. 8. Structure of crops on arable lands

Poza zbożami na terenie powiatu kraśnickiego w gospodarstwach ekologicznych uprawia się również owoce miękkie (rys. 9). Rejon powiatu kraśnickiego jest zwany „zagłębem malinowym” i słynie z dużej produkcji malin [5]. Maliny jesienne zajmują 35% upraw polowych, maliny letnie 27%, uprawa porzeczki czarnej to 19%, aronia 11%. Niewielkie ilości w porównaniu do innych upraw to truskawka i porzeczka czerwona.

Rys. 9. Struktura upraw owoców miękkich na gruntach ornych
Fig. 9. Crop structure of soft fruit on arable lands

Produkty roślinne, pochodzące z upraw ekologicznych są sprzedawane jako produkty ekologiczne oraz jako produkty konwencjonalne (rys. 10). Owoce i warzywa w 50% są sprzedawane jako warzywa i owoce pochodzące z upraw ekologicznych i w 50% jako produkty konwencjonalne. Ziarno zbóż jest sprzedawane w 80% jako produkt ekologiczny, a w 20% jako zboże pochodzące z upraw tradycyjnych. Zróżnicowanie sposobów sprzedaży produktów ekologicznych jest spowodowane ceną, rynkiem zbytu oraz wielkością produkcji.

Rys. 10. Porównanie sprzedaży produktów pochodzących z produkcji ekologicznej sprzedawanych jako produkty ekologiczne i produkty konwencjonalne

Fig. 10. The comparison of the sales of the products from ecological production sold as ecological products and conventional products

Produkty zwierzęce pochodzące z chowu ekologicznego, podobnie jak produkty roślinne, są sprzedawane jako ekologiczne i tradycyjne. Bydło w 50% jest sprzedawane jako ekologiczne i w 50% jako konwencjonalne. Jaja kurze są sprzedawane wyłącznie jako produkt ekologiczny. Jest to spowodowane wysokim popytem na ten produkt. Trzoda chlewna jest natomiast sprzedawana w 100% jako produkt pochodzący z hodowli konwencjonalnej. Zjawisko to może być wynikiem tego, iż cena skupu żywca wyprodukowanego metodami ekologicznymi nie jest dużo wyższa od ceny żywca wyprodukowanego w gospodarstwie konwencjonalnym oraz tego, że skup trzody chlewnej ekologicznej może odbyć się w wyznaczonym miejscu, które często jest zbyt oddalone od miejsca zamieszkania rolnika i wiązałoby się z poniesieniem większych kosztów finansowych przez rolnika.

Członkowie rodziny są największą grupą osób pracujących w gospodarstwie rolnym (69%). Dużą grupę stanowią pracownicy sezonowi (28%), którzy są zatrudnieni głównie na okres zbioru owoców miękkich lub w okresie zbioru zbóż. Pracownicy zatrudnieni na stałe w gospodarstwie stanowią 3%.

Usprzętowanie ankietowanych gospodarstw rolnych przedstawia się na wysokim poziomie.

W uprawie ekologicznej zabronione jest stosowanie nawozów sztucznych. Ich miejsce zajmują nawozy naturalne. We wszystkich gospodarstwach stosowane są nawozy zielone, w trzynastu gospodarstwach dodatkowo stosuje się obornik oraz w siedmiu jako uzupełnienie stosuje się kompost.

Obornik używany pod uprawy w gospodarstwie ekologicznym musi spełniać warunek pochodzenia z własnego gospodarstwa lub z innego gospodarstwa, które posiada certy-

fikat ekologiczny. W 50% obornik pochodził z gospodarstwa własnego, w 39% z innego gospodarstwa ekologicznego. W 11% obornik pochodził z gospodarstwa własnego oraz musiał być dodatkowo dokupowany.

Dla powiększenia zbiorów stosuje się nawozy mineralne uzupełniające. Tylko w czterech przypadkach były one używane przez rolników.

W rolnictwie ekologicznym zabronione jest stosowanie chemicznych środków ochrony roślin. Ściółkowanie było najmniej popularną metodą zapobiegającą nadmiernemu zachwaszczeniu, zastosowane zostało tylko w jednym ankietowanym gospodarstwie.

Dotacje finansowe są w dużej mierze przeznaczane na modernizację gospodarstwa (40%) oraz zakup maszyn rolniczych (36%). Wartość otrzymanej pomocy finansowej dla 46% rolników była wystarczająca, natomiast dla 54% rolników była za mała i nie pozwoliła na pełne pokrycie wydatków.

Wielkość produkcji ekologicznej jest zróżnicowana. Największą produkcję można uzyskać w produkcji roślinnej. Produkcja zwierzęca w porównaniu do produkcji roślinnej nie stanowi połowy jej poziomu.

Według 75% ankietowanych osób produkcja ekologiczna jest opłacalna, pozostałe 25% ankietowanych stwierdziło, że taki typ gospodarowania jest nieopłacalny i nie przynosi założonego zysku.

Wyniki badań wykazały, że inspiracją do zmiany typu produkcji były dodatkowe środki finansowe płynące z dotacji oraz wizyta u rolnika, który prowadzi ekogospodarstwo i zdrowy styl życia, co jest związane z pewnego rodzaju modą na bycie ekologicznym.

Na pytanie: Czy planuje Pan/Pani zmianę profilu gospodarstwa ekologicznego na gospodarstwo konwencjonalne? - 100% ankietowanych rolników odpowiedziało, że nie planuje takiej zmiany w najbliższej przyszłości.

Wnioski

Analiza produktywności gospodarstw ekologicznych w powiecie kraśnickim pozwoliła na wyprowadzenie następujących wniosków:

1. Wielkość gospodarstw ekologicznych w powiecie kraśnickim jest zróżnicowana, przeważają gospodarstwa o wielkości od 5 do 10 ha.
2. Produkcja roślinna jest dominującym kierunkiem działalności rolniczej (57%). Żadne z ankietowanych gospodarstw ekologicznych nie zajmuje się wyłącznie chowem zwierząt. W wielu gospodarstwach funkcjonuje

mieszany typ produkcji (43%). Rolnicy utrzymują zwierzęta gospodarskie ze względu na pozyskanie nawozów naturalnych oraz produktów spożywczych na potrzeby własne i sprzedaż (mleko, jaja, sery). Główną działalnością rolników z terenu powiatu kraśnickiego jest uprawa owoców miękkich oraz zbóż.

3. Ankietowani rolnicy chętnie korzystają z usług doradczych, które są świadczone przez specjalistów z ODR, pracowników ARiMR oraz doradców z firm prywatnych.
4. Ankietowani rolnicy korzystają z dopłat finansowych. Pozyskane fundusze przeznaczają głównie na modernizację gospodarstwa (40%) oraz zakup maszyn rolniczych (36%) i materiału siewnego.
5. Inspiracją do zmiany typu produkcji były dodatkowe środki finansowe płynące z dotacji oraz wizyta u rolnika, który prowadzi ekogospodarstwo i zdrowy styl życia, co jest związane z modą na bycie ekologicznym.
6. Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że produktywność gospodarstw ekologicznych w powiecie kraśnickim jest na zadawalającym poziomie i jest opłacalna dla rolników oraz korzystna dla środowiska przyrodniczego.

Bibliografia

- [1] Dane Powiatowe. Województwo lubelskie, podregiony, powiaty, gminy 2010. Urząd Statystyczny, Lublin, 2010.
- [2] Dane Wojewódzkie. Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego 2010. Urząd Statystyczny, Lublin, 2010.
- [3] Nachtman G.: Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa ekologiczne rolne uczestniczące w Polskim FADN. Warszawa, 2009.
- [4] Nasiadka M.: Powiat kraśnicki. Leksykon krajoznawczy. Kraśnik, 2010.
- [5] Powiat kraśnicki - malinowa kraina. Biuletyn informacyjny, Kraśnik, 2009.
- [6] Schmeiser P.: Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności 2010. Ekoland. Stowarzyszenie producentów żywności metodami ekologicznymi, Przysiek, 2010.
- [7] Tyburski J., Żakowska - Biemas S.: Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego. SGGW, Warszawa, 2007.
- [8] www.e-lublin.pl/mapapowiaty/powiaty/kraśnicki.php
- [9] www.powiatkraśnik.bip.lublin.pl
- [10] Zasady ekologicznego prowadzenia upraw i chowu zwierząt. Biuletyn informacyjny, Końskowola, 2009.

ANALYSIS OF THE PRODUCTIVITY OF ECOLOGICAL FARMS IN THE KRAŚNICK COUNTY (LUBLIN VOIVODESHIP)

Summary

The purpose of the work was to analyze the productivity of ecological farms in the Kraśnik county (Lublin voivodeship), on the basis of the survey. The size of the farms was differentiated, usually amounting to 5 to 10 hectares. Crop production is the predominant agricultural activity (57%). There is a mixed crop-livestock production in many farms (43%). Farmers keep livestock due to the acquisition of natural fertilizers and food products for own needs and for sale (milk, eggs, cheese). Cultivation of soft fruits and cereals is the main activity of farmers from the Kraśnik county. The surveyed farmers benefit from funding. The obtained funds are spent mainly on the modernization of farms (40%) and the purchase of agricultural machinery (36%) and seed. Additional grants and a visit of the farmer running an ecological farm and leading healthy lifestyle connected with the trend to be ecological were the inspiration to change the type of production. On the basis of the present studies, it can be concluded that the productivity of ecological farms in the Kraśnik county is at a high level, and it is profitable for farmers and beneficial to the environment.

Key words: ecological farms; productivity; economic analysis; survey; Poland